

รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา และสำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทร. 0 2242 5900 ต่อ 5751

เรื่อง ปัญหาฝุ่นพิษภาคเหนือของประเทศไทย

ผู้เรียบเรียง นายอนุชา ตีสวัสดิ์ นิตกรชำนาญการ
กลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ

ออกอากาศ เมษายน 2566

ปัญหาฝุ่นพิษภาคเหนือมีมานานนับ 10 ปี แต่รุนแรงมากขึ้นในช่วง 2-3 ปีมานี้ ภาคเหนือจะถูกปกคลุมด้วยฝุ่นพิษระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ทำให้ในระยะเวลาดังกล่าวจังหวัดเชียงใหม่ติดอันดับเมืองที่มีมลพิษทางอากาศแย่ที่สุดในโลกจากการจัดอันดับของเว็บไซต์ iqair.com เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2566 จังหวัดเชียงใหม่ ติดอันดับ 1 ของโลก ค่าดัชนีคุณภาพอากาศอยู่ที่ 168 US AQI ซึ่งอยู่ในระดับที่มีผลกระทบต่อประชาชน และจากการสำรวจของสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) หรือ GISTDA เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2566 พบว่า ไทยมีจุดความร้อน รวมทั้งสิ้น 1,100 จุด จังหวัดที่พบจุดความร้อนมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ 1) จังหวัดเชียงราย 279 จุด 2) จังหวัดเชียงใหม่ 215 จุด และจังหวัดน่าน 115 จุด ในขณะที่ค่าฝุ่น PM2.5 มากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ 1) จังหวัดเชียงราย 204.6 ไมโครกรัม 2) จังหวัดแม่ฮ่องสอน 169 ไมโครกรัม และ 3) จังหวัดพะเยา 144.2 ไมโครกรัม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ฝุ่นพิษภาคเหนือแตกต่างจากปัญหาฝุ่นละออง PM2.5 ของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากฝุ่นพิษภาคเหนือมีสาเหตุมาจากการเผาพื้นที่เกษตรและไฟฟ้าในภาคเหนือและประเทศเพื่อนบ้านทำให้เกิดหมอกควันข้ามแดน โดยส่วนใหญ่ปัญหาฝุ่นเกิดจากการเผาซากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพื่อขยายพื้นที่ปลูกในที่สูงเผาอ้อยเพื่อเก็บเกี่ยว และเผาตอซังข้าวในพื้นที่ราบเพื่อเตรียมเพาะปลูกต่อไป การเผาถูกมองว่าเป็นวิธีที่คุ้มค่าที่สุดเพราะใช้ต้นทุนต่ำ ใช้เวลาน้อยและทำได้ง่าย แต่เกิดปัญหามลพิษฝุ่นมากที่สุด นอกจากนั้น ยังมีการเผาตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้านในพื้นที่สูงเพื่อเลี้ยงสัตว์และเก็บหาของป่า ปัจจุบันปัญหาฝุ่นพิษภาคเหนือจึงทวีความรุนแรงมากขึ้นเพราะปรากฏจุดความร้อนในเขตพื้นที่อนุรักษ์และประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบเพิ่มขึ้นมาก

การเผาพื้นที่เกษตรและไฟฟ้าในภาคเหนือและประเทศเพื่อนบ้านทำให้เกิดก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์ (CO) ปนเปื้อนในอากาศ ก๊าซดังกล่าวเป็นก๊าซที่ไม่มีกลิ่นและไม่มีสี เกิดขึ้นได้จากการเผาไหม้คาร์บอนที่ไม่สมบูรณ์ในเชื้อเพลิงฟอสซิล อาทิ ไม้ โพรเพน ถ่านชาร์โคล น้ำมัน ก๊าซ ถ่านหิน หรือเชื้อเพลิงอื่น ๆ การสูดหายใจเอาก๊าซคาร์บอนมอนอกไซด์เข้าสู่ร่างกายส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่โดยตรง อาการในเบื้องต้น ได้แก่ มึนงง เวียนศีรษะ ไอ มีเสมหะมาก แสบตา ระคายเคือง เป็นต้น จากสถิติพบว่าทางภาคเหนือมีผู้ป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคผิวหนัง และโรคที่เกี่ยวข้องกับ

ดวงตาเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ครัวเรือนมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นทั้งค่ารักษาพยาบาลและค่าซื้ออุปกรณ์ป้องกันมลพิษ ซึ่งประชาชนในพื้นที่ที่สามารถป้องกันตนเองจากปัญหาฝุ่นพิษได้ ดังนี้

1. หลีกเลี่ยงการอยู่ในพื้นที่เปิดหรือโล่งแจ้ง
 2. สวมหน้ากากอนามัย N95 เมื่อต้องอยู่ในพื้นที่โล่งแจ้ง
 3. ผู้มีโรคประจำตัว เด็กและผู้สูงอายุ ควรหลีกเลี่ยงการออกนอกบ้าน
 4. ผู้ป่วยโรคปอด โรคหอบหืด และโรคถุงลมโป่งพอง อาจมีอาการกำเริบเฉียบพลัน ควรเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด
- การป้องกันตนเองของประชาชนในพื้นที่ข้างต้นเป็นเพียงการบรรเทาความรุนแรงที่เกิดจากการสูดหายใจ

เอาฝุ่นพิษเข้าสู่ร่างกายในชีวิตประจำวัน แต่ไม่ใช่การแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุอย่างยั่งยืน แม้ที่ผ่านมาภาครัฐได้ออกมาตรการระยะสั้นและระยะยาวที่เข้มข้นขึ้นเพื่อควบคุมการเผา กล่าวคือ 1) มาตรการระยะสั้น เช่น การประกาศเพิ่มวันห้ามเผาในแต่ละจังหวัด การเพิ่มเจ้าหน้าที่และอุปกรณ์ที่ใช้ในการดับไฟป่า เป็นต้น และ 2) มาตรการระยะยาว เช่น การจัดตั้งป่าชุมชนภายใต้พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562 เพื่อให้ชุมชนวางแผนอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากป่าได้อย่างยั่งยืน แม้ว่ามาตรการดังกล่าวจะเป็นไปในเชิงป้องกันและรับมือกับการเผาพื้นที่การเกษตรและการเกิดไฟป่าโดยใช้เครื่องมือทางกฎหมาย อีกทั้งยังไม่ได้แก้ไขความเชื่อของเกษตรกรและประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ประเทศเพื่อนบ้านที่เผาเพื่อการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ จึงเป็นที่มาที่ทำให้ภาครัฐไม่ได้รับความร่วมมือตามมาตรการระยะสั้นและระยะยาวเท่าที่ควร

ดังนั้น ภาครัฐจึงจำเป็นต้องประชาสัมพันธ์อย่างเข้มข้นเพื่อสร้างความตระหนักรู้ต่อเกษตรกรและประชาชนในพื้นที่ให้หยุดการเผาพื้นที่การเกษตรและพื้นที่ป่า สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาฝุ่นพิษทางภาคเหนือที่ถูกต้องและสร้างความร่วมมือของประชาชนในภาคเหนือ แต่ในส่วนของ การแก้ไขปัญหาฝุ่นพิษข้ามแดน ภาครัฐจำเป็นต้องเจรจากับประเทศเพื่อนบ้านเกี่ยวกับการรับผลผลิตทางการเกษตรจากแปลงผลิตที่ไม่เกิดจากการเผาเพื่อเตรียมดิน ซึ่งสามารถตรวจสอบได้จากจุดความร้อนจากดาวเทียมย้อนหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากแปลงปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และควรให้ภาคเอกชน กล่าวคือ การลงทุนของบริษัทอุตสาหกรรมเนื้อสัตว์ของไทยเพื่อผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงเข้ามามีส่วนในการรับรู้และประกอบธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบเกี่ยวกับปัญหาฝุ่นพิษทางภาคเหนือร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม การมีอากาศสะอาดเพื่อหายใจเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนพึงมี แต่ปัจจุบันอากาศสะอาดกลับเป็นทรัพยากรที่ประชาชนเข้าถึงยากขึ้นเรื่อย ๆ องค์กรกรีนพีซประเทศไทย รายงานว่าประเทศไทยมีอากาศดีเพียง 3 เดือนต่อปีเท่านั้น คือ ในช่วงเดือนมิถุนายน-สิงหาคมของทุกปี ซึ่งเป็นฤดูฝน แม้ภาคประชาสังคมและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ยื่นร่างกฎหมายเกี่ยวกับอากาศสะอาดเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรในสภา ชุดที่ 25 จำนวน 5 ร่าง แต่พบว่า มีสองร่างไม่ได้รับการรับรองจากนายกรัฐมนตรีเนื่องจากเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการเงิน และอีกสามร่างที่ไม่ได้เข้าสู่การพิจารณา เนื่องจากมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรเสียก่อน ดังนั้นรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรชุดต่อไปจึงควรให้ความสำคัญกับการเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับอากาศสะอาดกลับมาพิจารณาทบทวนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาฝุ่นพิษภาคเหนือของประเทศไทยอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรีนพีซ ประเทศไทย. (27 มีนาคม 2566). **อย่าลืมปัญหาฝุ่นพิษ: จะแก้ปัญหามลพิษควันภาคเหนือต้องหยุดโทษคนตัวเล็กและกล้าเอาผิดอุตสาหกรรมเนื้อสัตว์**. สืบค้น 12 เมษายน 2566 จาก <https://www.greenpeace.org/thailand/story/26863/vote-for-climate-haze-maze-north-of-thailand/>
- จุดความร้อนไทยวานนี้ลดลง เชียงรายสูงสุดทั้งจุดความร้อน-ฝุ่น PM 2.5. (17 เมษายน 2566). **กรุงเทพธุรกิจ**. สืบค้น 18 เมษายน 2566 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/news-update/1063402>
- ฉันทาย สิทธิพันธุ์. (7 พฤษภาคม 2566). **ฝุ่นพิษภาคเหนือร้ายแรงแค่ไหน**. สืบค้น 12 เมษายน 2566 จาก <https://chulalongkornhospital.go.th/kcmh/line/ฝุ่นพิษภาคเหนือ-ร้ายแรง/>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). **ปัญหาหมอกควันภาคเหนือกับแนวคิด Sandbox CMU Model**. สืบค้น 12 เมษายน 2566 จาก <https://www.bot.or.th/Thai/BOTMagazine/Pages/256303LocalEconomy.aspx>
- วีระศักดิ์ โควสุรัตน์. (5 เมษายน 2566). **การวิเคราะห์เชิงประเด็นรากเหง้าปัญหามลพิษทางอากาศ แนวทางและกลไกการจัดการที่เหมาะสม**. ใน สัมมนาวิชาการคุณภาพสิ่งแวดล้อม คุณภาพอากาศ. วุฒิสภา, คณะอนุกรรมาธิการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.